Galaana Fitnaa-Kutaa 1ffaa

Description

Qormaata ykn fitnaan yommuu buâ€™uu nama jaanjessa, dukkanni namatti buâ€™a, gara deeman nama wallaalchisa. Nama Rabbiin eege malee namni qaroon dukkana qormaataa kanaatin ni dhamaâ€™a. Fitnaa yoo jennu wantoota lubbuu, qalbii fi qabeenya nama irratti balaa fiduu dandaâ€™aniidha. Isaan keessaa gurguddoon waraana, wal lola, balaa uumama kan akka kirkira lafaa, rooba cimaa, wantoota fokkuu kanneen akka sagagaalummaa, gudeeddaa, alkooli fi kkf babalâ€™achu, qabeenyi garmalee baayâ€™achuu fi hiyyuummaan jabaachu.

Yeroo ammaa akkuma beekkamu fitnaan bakka kamittu babalâ€™ate jira. Fitnaa kanniin jalaa akkamitti akka baanu yoo hin beekin salphatti galaana isaatin nyaatamna. Barreefamni armaan gadii kitaaba basaaâ€™ir fil fitan jedhamu irraa cunfamuun fudhatame. Gara jalatti Arabiffaa fi Ingiliffaan ni argattu.

â€œDhugumatti fitnaan akka duumessa walirratti tuulame wal duraa duuban dhufun namoota haguuga. Jaaminsaa fi duudummaa keessatti akka dukkanni halkanii yookiin danbaliin cimaan nama marsuutti fitnaanis isaan marsa. Fitnaa keessatti sammuun namaa ni qabamti, qalbiin isaani ni duuti nama Rabbiin tiikse malee.â€•

Fitnaan yeroo kamu hin dhaabbatu, ni dhufa. Garuu dhufuun dura nuti beekumsaan, xinxallii gadii fagoon, hojii gaggaari hojjachuun, badii irraa dheessu fi Guyyaa Qiyaamatiif qophaâ€™uun of qopheessu qabna. Namni jalqaba lolaa fitnaa keessatti kufu nama Rabbiin irraa fagaate fi beekumsa barbaadu irraa dheessedha.

Ergamaan Rabbii (sallallahu `alayhi wa sallam) akkana jedhan:
â€œ**Namni gammadaan nama fitnaa (qormaata, rakkoo) irraa eeggameedha. Yommuu mokkoramu (qoramu) immoo nama obseedha**.â€• (Abu-Dawud)

Kanaafu fitnaan nutti buâ€™uun dura amaloota fi maalummaa ishii sirritti beekun irraa dheessu qabna. Erga nutti buâ€™een boodas obsaan jala darbuuf carraaqu qabna.

Amaloota Fitna
Fitnaan amaloota beekamoo qabdi yommuu beekan kan irraa goran. Amaloota kanniin beeku dhabuu irraa kan kaâ€™ee fitnaa meeqatu namoota haaxawe dabarse. Amaloota ishii keessaa muraasni:

a.Jalqaba yommuu fitnaan dhuftu nama hawwatuun namoota gowwomsitiâ€“ yommuu qormaanni dhufu jalqaba garmalee nama kakaasa. Ergasii wanti hunduu akka yaadame osoo hin taâ€™in garagalto taâ€™a. Khalaf ibn Hushib, â€œNamoonni yommuu fitnaan dhiyaattu waloola Imru Qays tana walaleessu garmalee jaallatuâ€• jedha. Imru Qays akkana jedhe:

Waraanni jalqabni ishii akka intalaati
Bareedinna ishiitin wallaala hundaa ofitti harkisti
Yommuu waraanni cimee fi dheerate
Akka jaarti dulloomtu jaarsa hin qabne taati
Arriâ€™ooftu bifni ishii jijjirame tan biraa taati.
Fuunfachuu fi dhungachuuf ni jibbamti.

Walaloon tuni isinii galee mitiree? Jalqabni fitnaa akka intala bareeddu nama hawwatti. Namni wallaalan kamu itti fiiga. Ergasii suutuma suutan yommuu fitnaan cimu akkuma intalli tuni jaarti taate fokkattu fitnaanis fokkachuun ofirraa nama ariiti.
Khalaf akkana jechaa ture, â€œYommuu fitnaan dhiyaattu namoonni walaloo tana sirritti baruu qabu.â€•

b.Fitnaan sammuu namaa hadoocha- Abdullah Ibn Masâ€™uud (Radiyallahu anhu) akkana jechuu turan, â€œFitnaa akka aara nama ukkaamsu isiniif sodaadha. Tan qalbiin namaa keessatti duutu akkuma qaamni duâ€™u.â€•

â€œ**Fitnaa sammuun namaa itti hadoodutu dhufa, nama qaroo arguun hanga garmalee ulfaatutti.â€•**

Abu Musa Al-Ashaari akka gabaasanitti Ergamaan Rabbii (sallallahu `alayhi wa sallam) akkana jedhan: â€œâ€˜**Dhufaati Guyyaa Qiyaamatin dura, al-Harj ni jira**.â€™ (Sahaboonni) ni jedhan, â€˜**Al-Harj** maal jechuudha?â€™ Ergamaan Rabbii (sallallahu `alayhi wa sallam) ni jedhan:â€™**Ajjeechadha. Mushrikoota ajjeesu keessan osoo hin taâ€™in isin wal ajjeessudha, hanga namtichi ollaa ofii, obboleessa ofii, abbeera ofii,ilma abbeeraa ofii ajjeesutti.**â€• Isaanis ni jedhan â€˜Sila osoo sammuu qabnu moo?â€• Ergamaan Rabbiis ni jedhan,â€™**Sammuun namoota yeroo sanii ni deemti (ni hadooddi), namoota sammuun isaani xiqqaa fi hin yaannetu hafa. Irra hedduun isaani dhugaa irra waan jiran seâ€™u garuu homaa irra hin jiran.**â€• (Imam Ahmadtu gabaase)

Namni yeroo qormaanni itti buâ€™u gara deemu wallaala. Malli hunduu harkaa bada. Alkooli caala nama macheessa. Dukkana irratti dukkanni nama haguuga, hurriin jireenya nama marsa. Kanaafu fitnaan dhufuun dura of qopheessun hin barbaachisu ree?

c.Amaloota fitnaa keessaa kan biraa immoo yommuu uumamtu saffisaan babalâ€™achuun qabbaneessun garmalee ulfaataâ€“ mee haa ilaallu lola addunya irratti adeemsifamaa jiru. Jalqaba irratti hoo hoon jalqabama. Ergasii itti fufun rasaasa walitti dhukaasun eegalama. Lubbuun namoota kumaatamatti lakkawamanii ni darba. Hanga lubbuun miliyoonatti lakkawaman darbanii fi qabeenyi

baayâ€™een barbadaaâ€™utti qabbaneessun ni dadhabama. Akka fakkeenyatti biyyoota Arabaa mee ilaallu.

Ibn Taymiyaan akka jedhanitti yommuu fitnaan buutu namoonni qaroon namoota gowwaa ibidda fitnaa qabsiisan duubatti deebisu hin dandaâ€™an. Akkuma Rabbiin (subhaanahu wa taâ€™aala) jedhe kuni amala fitnaati.

â€œ**Rakkoo (fitnaa) isin irraa warra miidhaa hojjatan qofa kophatti hin muudannes sodaadhaa. Dhugumatti Rabbiin adabni isaa cimaa akka taâ€™es beekaa.**â€• Suura **Al-Anfaal:25**
Fitnaan yommuu buutu ishiin faalamu irraa namni nagaha bahu hin jiru kan Rabbiin eege malee.â€•

Yommuu fitnaan dhufuu fi dhufuun dura gara Qurâ€™aana fiigudha. Qurâ€™aanni nuura (ibsaa dukkanaati) fi basaaâ€™ira (ragaa ifaati).

قَدْ جَآءَكُم بَصَآئِرُ مِن رَّبِّكُمْ ۖ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَنْ عَمِىَ فَعَلَيْهَا ۚ
وَمَآ أَنَا۠ عَلَيْكُم بِحَفِيظٍ ١٠٤

â€œ**Dhugumatti Gooftaa keessan irraa ragawwan ifa taâ€™an isinitti dhufeera. Namni (raagawwan kanniin) arge lubbuma isaatif (itti fayyadama). Namni jaames isheedhuma (lubbuma ofii) irratti (miidhaa geessa). Anis (Muhammad (SAW)) isin irratti tiiksaa miti**.â€• Suura Al-Anâ€™aam :104

Abdur-Rahman ibn Abzi akkana jedhe,â€•Yommuu namoonni fitnaa ajjeecha Usmaan ibn Affaanitti kufan, ani Ubay ibn Kaâ€™ab akkana jechuun gaafadhe, â€˜Yaa Abbaa Munzir karaan fitnaa kana keessaa ittiin bahaniin maalii?â€™ Innis akkana jedhe,â€™Kitaaba Rabbiiti (Quâ€™aana). Wanta ifa sii taâ€™ee irratti hojjadhu, wanta sii hin galle immoo hayyootaf dhiisi.â€™â€•

Kanaafu fitnaan (rakkoon) buâ€™uun dura Qurâ€™aana barachuun, qoâ€™achuu fi irratti hojjachuuf carraaqun karaa fitnaa jalaa ittiin bahaniidha. Yeroo baayâ€™ee namoonni galaana fitnaatin nyaataman namoota beekumsa hin qabne fi ijjoolle ykn dargaggoota bilchinna hin qabnedha. Wanta maanguddoo fi namoonni qaroon isaaniin jedhan hin dhagayan. Yeroo hundaa anutu beekadha, anatu dhugaa irra jira jedhu. Beekumsaa fi xinxalli malee fiigu.

Badii fitnaa irraa dhalatu hanbisuuf dargaggoonni fi namoonni kuunnin hayyoota fi maangudootatti hidhatu qabu. Hayyoonni jallinnaa fi dogongora irraa namoota tiksu. Dhugumattii Rabbiin yeroo namoonni Islaama irraa garagalan sababa Abu Bakar sidiiqin (radiyallahu `anhu) amantii Ofii tumse.

Tolee! amaloota fitna hanga kana erga ilaalle booda yeroo fitnaan nutti butuu akkamitti tooâ€™achuu dandeenyaa?

1.Obsa qabaachuâ€“ yeroo kamiyyuu keessatti obsa horachuun ni barbaachisa. Yeroo rakkoo immoo daran barbaadamadha.

Ù^ÙŽØ¬ÙŽØ¹ÙŽÙ„Ù’Ù†ÙŽØ§ Ø¨ÙŽØ¹Ù’Ø¶ÙŽÙƒÙ•Ù Ù’ Ù„Ù• Ø¨ÙŽØ¹Ù’Ø¶Ù• Ù•Ù•ØªÙ’Ù†ÙŽØ©Ù‹ Ø£ÙŽØªÙŽØµÙ’Ø¨Ù• Ø±Ù•Ù^Ù†ÙŽ Û— Ù^ÙŽÙƒÙŽØ§Ù†ÙŽ Ø±ÙŽØ¨Ù'Ù•ÙƒÙŽ Ø¨ÙŽØµÙ•ÙŠØ±Ù‹Ø§

â€œ**Garii keessan gariidhaaf mokkorri taasifne jirra. Ni obsituu ree?(Obsaa!) Gooftaan keetis (waan hundaa) argaa taâ€™ee jira**.â€• Suura Al-Furqaan (25):20

Namoonni tokko tokkoof qormaata. Qormaata kana irratti obsuu barbaachisa.
Rakkoo fi daraaran jireenya namaa guutu keessa itti hin fufu. Kana irra yeroon booda toltuu fi laafinnatu dhufa. Toltuu fi laafinna kana argachuf obsa barbaachisa.

Rabbiin (Subhaanahu wa taâ€™aala) akkana jedha:
â€œ**Rakkinna waliin laafinatu jira.**
Dhugumatti rakkinna wajjiin laafinatu jira.â€• Suurat Ash-Sharh 94:5-6

Yeroo ammoo rakkoo fi daraaran baayâ€™ate kanatti obsa akka qabaannu Ergamaan Rabbii (sallallahu `alayhi wa sallam) nuu dhaaman.

Abu Zarr akkana jedhe: Ergamaan Rabbii (sallallahu `alayhi wa sallam) akkana naan jedhan, â€œ**Yaa Abaa Zarr**!â€• Anis nan jedhe â€˜Labbeyka yaa Rasulallah wa saâ€™adeeyka (sii awwaadhe)â€™ Innis ni jedhe â€˜**Yommuu namootatti duuti itti buâ€™uun manni isaani qabrii (awwaalcha) taâ€™u maal gootaa**?â€•
Anis ni jedhe,â€™Rabbii fi Ergamaa Isaatu beeka (yookiin ani akkana jedhe: Wanta Rabbii fi Ergamaan Isaa naa filan).â€™
Ergamaan Rabbiis ni jedhe â€˜**Sirratti obsuudha**â€™ yookiin â€˜**obsi**.â€™â€• (Abu-Dawuud)

Waaâ€™ee obsaa ilaalchise balâ€™innaan barruule â€˜Obsa:Furtuu milkaaâ€™inna fi Gammachuuâ€™ websaayiti kana irratti argaman dubbisuu dandeessu.

2.Wal dandaâ€™uu fi walii mararfachuâ€“ balaa namatti buâ€™ee obsaan dandaâ€™anii jala darbuun injifannoo guddaadha. Kanaafi Umar ibn Al-Khaxxaab akkana jedhe,â€•Jireenya gaarii keenya obsaan arganne.â€• Yeroo rakkoo wal-dandaâ€™uu fi wali mararfachuun hadhaa daraara hirâ€™isa. Wal dandaâ€™uu dhiisu fi akka bineensa wal nyaachun immoo rakkoo babalâ€™isuun miidhaa guddaa geessa.

3.Jarjaruu fi ariifachuu dhiisuâ€“ lubbuu meeqatu galaafatamee, qabeenya meeqatu barbadaaâ€™e sababa jarjaruu fi ariifatuutin. Akkuma Oromoon jedhu â€˜Osoo hin hubatin hin gugatin.â€™ Wanta tokko sirritti addaan osoo hin baasin fiigun miidhaa guddaa fida. Akkuma jedhamu Obsi Rabbii irraayyi, jarjaruun immoo sheyxaana irraayyi. Wanta hundaa jarjaraan akka raawwattu fedhii guddaa keessa keetti sheyxaanni qabsiisa. Of qabbaneessu fi gadii dhaabbate osoo itti hin yaadin yoo fiigde gatii baayâ€™ee kafalta.

Jarjaruu jechuun yeroo isaatin dura wanta tokko hojjachuudha. Arabdoonni jarjaruun haadha gaabbiwwan hundaati jedhu.

Al-Awzaaâ€™i akkana jechuun gabaase, â€œYommuu Umar ibn Abdulaziz nama tokko adabuu barbaade, guyyoota sadiif hidha. Ergasi ni adaba. Yeroo dallansuu sanitti jarjara jibbuu irraa kan kaâ€™e (yerooma san hin adabu).â€•

Muhammad ibn Bashir akkana jedha:
Luka fudhachuun dura faana keetif murteessi bakka.
Namni wallaalumaan mucucaate dhugumatti ni kufa.

Kana jechuun dhimma tokko irratti buâ€™aa fi miidhaa isaa osoo itti hin yaadin itti hin dhiyaatin. Yoo kan siif taâ€™u taâ€™ee fudhadhu, taâ€™uu baannan irraa gori.

Huzayfan fitnaa ilaalchise akkana jedhe: **Yommuu jalqaba fitnaan buutu ni dhokatti. Garuu erga deemten booda ni mulâ€™atti.**â€•
Shamr Yaada Huzeeyfaa ilaalchise akkana jedhe: yommuu fitnaan jalqaba dhalattu namoota dhamaasun akka waan sirrii taâ€™anii itti fakkeessiti hanga isaan keessa seenanii wanta dhowwamaa hojjatanitti. Ergasii yommuu fitnaan gara dhumaatti dhuftuu fi deemtu, dhugaan ishii ifatti baha. Namoonni itti seenan hundi isaanitu akka dogongoran ni beeku.â€• (Basaaâ€™ir fil fitan)

Abu Hatim, Muhammad ibn Hibban al-Busti, akkana jedha, â€˜Namni jarjaraan kaayyoo ofii hin gahu akkuma namni suuta jedhuu fi obsuu kaayyo ofii irraa hin utaalle. Namni calâ€™isaan yeroo baayâ€™ee hin gaabbu. Namni yeroo hundaa dubbatu (laflaafin) nagaha hin bahu. Namni jarjaraan osoo homaa hin beekin dubbata, osoo homaa isaa hin galin deebii deebisa. Namni biraa beekkama osoo hin taâ€™in faarsa. Nama beekkame fi faarfame namni jarjaraan komata (qeeqa). Osoo itti hin yaadin murteessa. Osoo hin murteessin gara funduraa fiiga. Jarjaruun nadaama (gaabbi) taati. Nageenyi wanta jarjara waliin dhufuu miti. Arabni â€˜jarjarri haadha gaabbitiâ€™ jetti. (Basaaâ€™irul fitan- fuula 42)

Keeyyanni armaan olii tunii waaâ€™ee jarjaraa ilaalchise waan baayâ€™ee of keessatti hammatti. Jarjara ittisuuf beekumsaa fi obsa nu barbaachisa. Akkuma beekumsi dabaluun bilchinni sammuu waan dagaaguf namtichi jarjaruu irraa of qusata. Yommuu miirri keenya hooâ€™u, of gadi qabuu qabnaa malee hooâ€™a saniin fiigne of gubuu hin qabnu. Takka miidhaa fi buâ€™aa wanta fiignuufi dhaabbannee itti yaadu qabna. Yommuu sheyxaanni akka jarjarru nu taasisu, â€œAâ€™uzubillahi mina sheyxaani rajiim (sheyxaana abarraamaa irraa Rabbiin eeggama)â€• jechuu qabna. Wuduâ€™a gochuu fi salaata salaatun, ergasii duâ€™aayi gochuun jarjara keenya ni qabbaneessa. Manguddoota fi namoota qaroo waliin mariâ€™achuu qabna. Adduma gulufuu hin qabnu. Insha Allah hanga torbaan kutaa lamataan walitti deebinutti Assalamu aleykum wa rahmatullahi wa barakaatuh.

Madda: Basaaâ€™ir fil fitan (Arabic)
basair-fil-fitan (English)

Date Created
October 16, 2016
Author
admin